

**Міністерство освіти і науки України
Соціологічна асоціація України
Рівненська обласна рада**

**Рівненська обласна державна адміністрація
Рівненський державний гуманітарний університет
Національний університет водного господарства та природокористування
Хмельницький національний університет
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»**

**Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна (Республіка Білорусь)
Брестський державний технічний університет (Республіка Білорусь)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Гірничо-металургійна академія імені С. Сташиця в Кракові (Республіка Польща)**

**Рівненське територіальне відділення Соціологічної асоціації України
Громадська організація «Всеукраїнська екологічна ліга»
Рівненський відділ Українського географічного товариства
Громадська організація «Сталий розвиток – майбутнє»
Громадська організація «Регіональний центр екологічної освіти та інформації»**

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

**Збірник матеріалів
I Міжнародної науково-практичної конференції**

(електронне видання)

Рівне - 11 червня 2021 року

Рівне -2021

ВПЛИВ ТЮТЮНОПАЛІННЯ НА ПРОЯВИ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКІВ

Луценко О. Г.

кандидат медичних наук,
старший науковий співробітник відділення медичних та
психо-соціальних проблем здоров'я сім'ї,
ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології
імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України»

Бондаренко Н. Ю.,

ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології
імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України»

Слепакурова І. В.

ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології
імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України»

Україна, як член Організації Об'єднаних Націй, долучилася до глобальних Цілей сталого розвитку на 2015-2030 роки, де, зокрема, визначено ряд питань пов'язаних із забезпеченням здорового способу життя та сприянню благополуччю для всіх в будь-якому віці. Стратегічно важливим та пріоритетним завданням держави в галузі охорони здоров'я є збереження життя та здоров'я дітей, що вимагає відповідної зміни ставлення соціуму та влади до медицини дитинства і медичного персоналу, який обслуговує дітей.

Проблема тютюнопаління вже багато років є актуальною, незважаючи на постійну пропаганду здорового способу життя та поінформованість людей щодо негативних наслідків такої звички. На сьогодні зберігається критична ситуація поширеності куріння серед дітей і молоді. Згідно з Глобальним опитуванням молоді щодо вживання тютюну (GYTS) 2017 р., в Україні 14,9 % підлітків віком 13-15 років (17,8 % хлопців і 12,1 % дівчат) є теперішніми споживачами тютюну (кожна сьома дитина). Законодавчі ініціативи, зокрема, проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» покликані регулювати сферу охорони здоров'я з метою захисту населення, особливо дітей та молоді, від шкідливого впливу тютюнових виробів.

Відмова від тютюнопаління є проблематичною внаслідок аддиктивних властивостей нікотину. Тютюнова залежність починає проявлятися дуже швидко

з появою регулярності куріння. Підлітковий вік – ключовий період ризику для початку паління. У дітей і підлітків звикання до нікотину відбувається у 2–3 рази швидше, ніж у дорослих.

Тютюнопаління пов'язано з порушеннями психічного здоров'я і розладами сну. У структурі інвалідності дитячого населення України віком від 0 до 17 років включно розлади психіки та поведінки складають 14,4 %, займаючи 3-тє місце. Дослідження показують, що одними з основних наслідків тютюнопаління серед підлітків є антисоціальні відхилення, що включають в себе такі форми поведінки, як агресія, ризик і порушення правил. Однак, можливий вплив пасивного паління на емоційні характеристики підлітків раніше не вивчався.

Мета роботи – дослідити можливий вплив тютюнового диму (у тому числі пасивного куріння – перебування дитини у приміщенні, де палять) на схильність до проявів агресії у підлітків.

Матеріали та методи дослідження. Проаналізовано дані з 1075 «Анкет підлітка 15-18 років» та сформовано 2 групи: I група – 425 агресивних підлітків, II група - 439 неагресивних підлітків; 211 анкет не увійшли у дослідження, зважаючи на відсутність відповідей. Під час аналізу враховувалась різниця в розподілі між агресивною та неагресивною групами під впливом певних чинників.

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно результатів, 59 % опитаних підлітків вказали на факти перебування в оточенні тютюнового диму. Звертає увагу, що тривалість перебування у приміщенні, де палять становила у 6,0 % випадків менше 1 години, у 22,3 % – 1-2 години, у 11,2 % – 3-5 годин, у 17,7 % – більше 5 годин.

Нами відзначено, що підлітки, котрі не перебувають в оточенні тютюнового диму, значно рідше проявляють агресію (39,7 %), ніж їхні однолітки, котрі мають досвід пасивного паління (56,0 %). Взаємозв'язок виражений слабо, проте його статистична значимість максимально можлива.

Слід відзначити, що поширеність агресії зростає відповідно до кількості годин, проведених підлітком в оточенні тютюнового диму. Зі значним

збільшенням тривалості перебування в оточенні тютюнового диму рівень агресії починає поводитися менш передбачувано, що може бути викликано малою кількістю відповідних випадків, проте рівень статистичної значимості є високим ($p=0,001$) (рисунок 1).

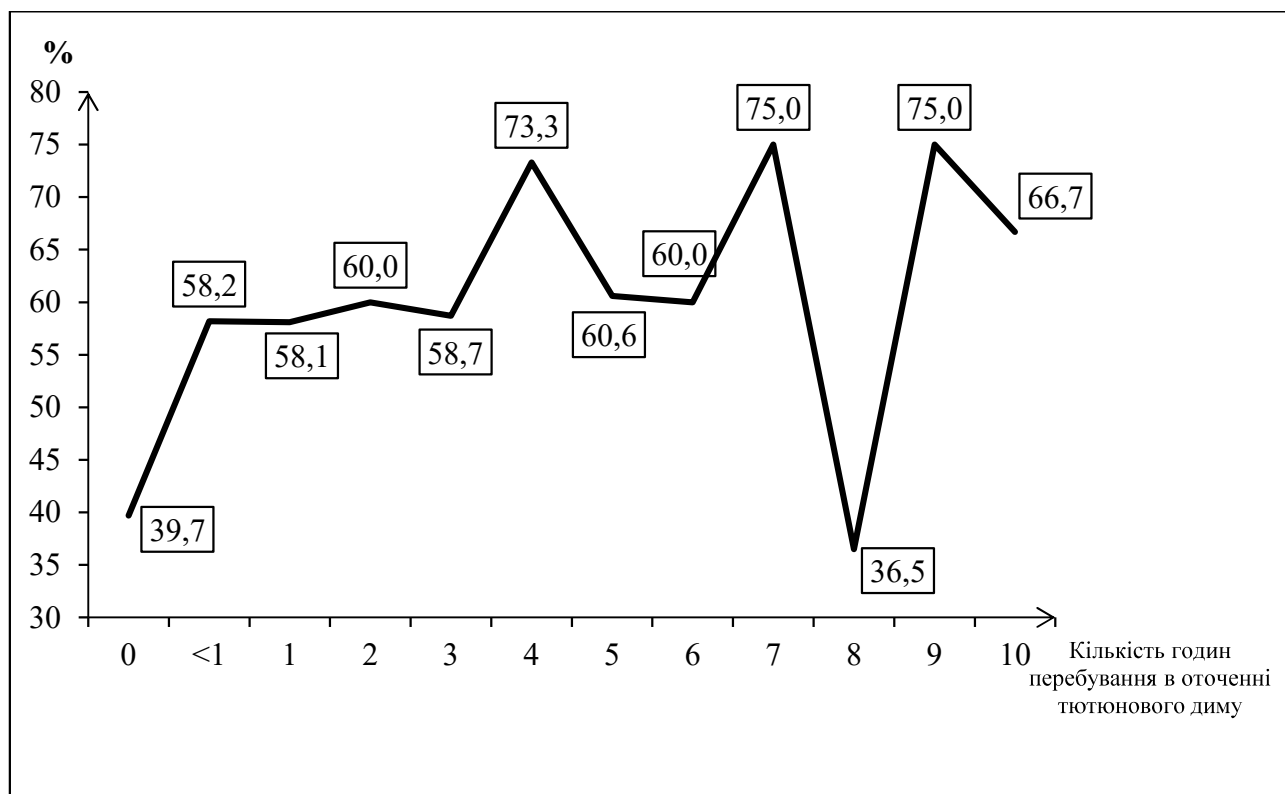


Рисунок 1. Залежність між наявністю проявів агресії у підлітків та тривалістю перебування в оточенні тютюнового диму, %

Встановлено, що у дослідженні близько половини респондентів мали досвід паління. Згідно опитування 16,4 % підлітків палили 1-2 цигарки, 7,3 % – 3-5 цигарок, 4,6 % – 6-9 цигарок, 2,8 % – 10-19 цигарок, 2,0 % – 20-39 цигарок, 13,5 % – 40 і більше цигарок. У віці 9 років і молодше вперше палили 7,3 % підлітків, у віці 10 років – 3,0 %, у віці 11 років – 3,1 %, у віці 12 років – 4,5 %, у віці 13 років – 8,0 %, у віці 14 років – 11,2 %, у віці 15 років – 10,0 %, у віці 16 років – 2,3 % осіб.

Результати обчислень показують, що підлітки, котрі не мають досвіду паління, значно рідше проявляють агресію (41,2 %), ніж їхні однолітки, котрі мають такий досвід (56,7 %). При цьому саме тютюнопаління використовується

в середовищі підлітків в якості символу незалежності, приводячи до загострення проявів безпричинної агресії. Взаємозв'язок виражений слабо, проте його статистична значимість максимально можлива ($p=0,000$).

Слід відзначити, що рівень агресії зростає одночасно зі збільшенням частоти паління цигарок (рисунок 2). Помітно, що незначна кількість випадків паління (до трьох разів) не демонструє відчутного впливу на рівень агресії, проте далі він росте у прямій залежності від кількості разів паління.

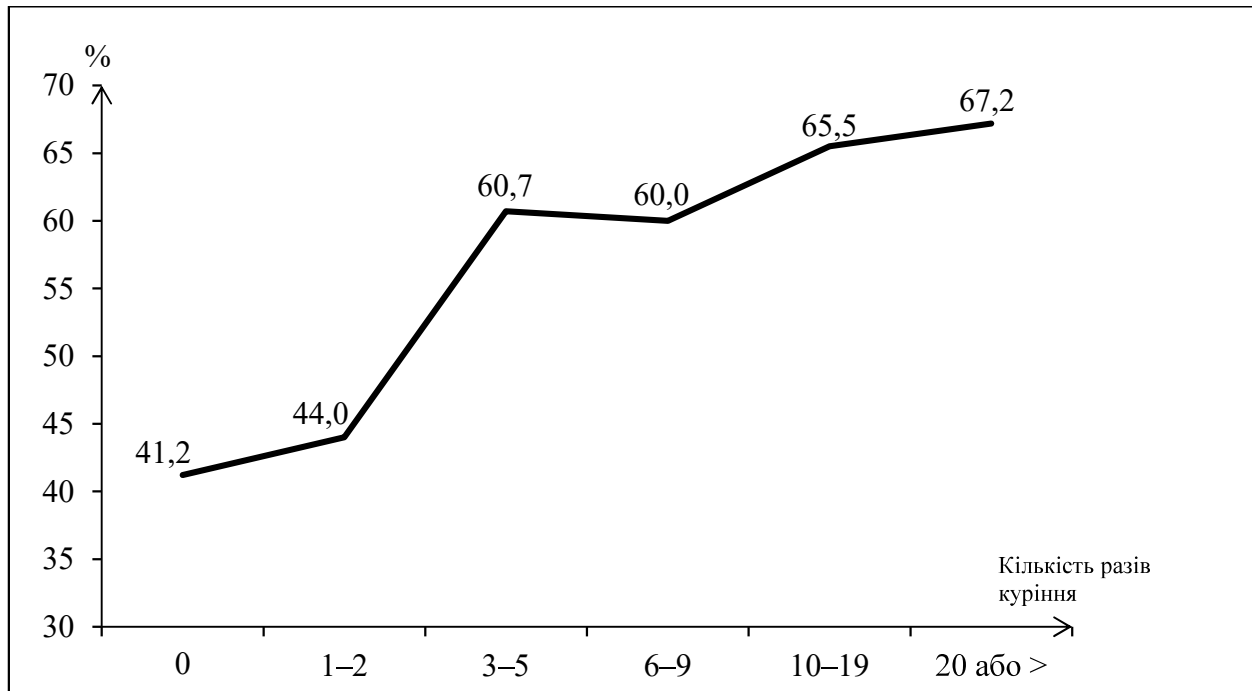


Рисунок 2. Частота залежності наявності проявів агресії у підлітків від кількості разів тютюнопаління, %

Висновки. Таким чином, отримані дані свідчать про статистично значимий зв'язок між впливом тютюнового диму та проявами агресії у підлітків. Сила цього зв'язку зростає разом з віком, у якому діти зазнавали впливу тютюнового диму, та є більшою для випадків активного паління, ніж для пасивного. У підлітків-курців спостерігається підвищений рівень загальної тривожності та підвищений індекс агресивності.

Оскільки тютюнопаління є складним поведінковим фактором, у виникненні і розвитку якого беруть участь не тільки фізіологічні особливості, але

й цілий комплекс соціальних і психологічних умов, зусиль одних лише лікарів в зниженні частоти паління серед підлітків явно недостатньо. Необхідне знання психологічних аспектів виникнення і поширення звички тютюнопаління, а також широкомасштабне впровадження профілактичних заходів.

Антипкін ЮГ, Волосовець ОП, Майданник ВГ, Березенко ВС, Моїсеєнко РО, Виговська ОВ, Кривопустов СП, та ін. Стан здоров'я дитячого населення – майбутнє країни (частина 1). *Zdorov'e Rebenka*. 2018;13(1):1-11. doi: 10.22141/2224-0551.13.1.2018.127059.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70397

Табачников СІ, Риткіс ІС, Васильєва АЮ, Гуркова ОВ. Поширеність тютюнопаління та тютюнової залежності у різних країнах світу. Нові підходи до профілактики, психотерапії та корекції. *Мистецтво лікування*. 2013;7(103):35–41.

Цілі сталого розвитку 2015-2030. URL:

<https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>

Шафранський В.В., ред. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / За ред. Шафранського В. В.; МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2016. – 452 с.

Khorasanchi Z, Bahrami A, Avan A, Jaberi N, Rezaey M, Bahrami-Taghanaki H, Ferns GA, et al. Passive smoking is associated with cognitive and emotional impairment in adolescent girls. *J Gen Psychol*. 2019 Jan-Mar;146(1):68-78. doi: 10.1080/00221309.2018.1535485.

Wang MP, Ho SY, Lo WS, Lam TH. Smoking family, secondhand smoke exposure at home, and nicotine addiction among adolescent smokers. *Addict Behav*. 2012 Jun;37(6):743-6. doi: 10.1016/j.addbeh.2012.02.016. Epub 2012 Feb 24. PMID: 22406053.

Weiss B, Nguyen T, Trung L, Ngo V, Lau A. Tobacco Smoking and Antisocial Deviance among Vietnamese, Vietnamese-American, and European-American Adolescents. *J Abnorm Child Psychol*. 2019 Jan;47(1):59-69. doi: 10.1007/s10802-018-0416-8.